

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ «БЕЙТ-ХАНА»

Кафедра педагогіки та психології

Експериментальна психологія

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки

бакалаврів

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності

053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів для здобувачів вищої освіти II курсу.

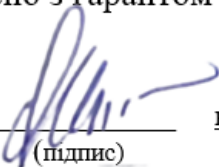
Розробник: Кідалова М. М., кандидат психологічних наук

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

Протокол від «26» серпня 2021 року № 1

Зав. кафедри док. пед. наук, професор С. В. Сапожников
(прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «28» серпня 2021 року

Гарант освітньої програми к. псих. наук Г. Г. Колінець
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «31» серпня 2021 року

Завідувач навчально-методичного відділу І. В. Зеркаль
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання	українська	українська
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДФ 2. 01 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія	ОДФ 2. 01 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія
Курс	II	II
Семестр	3	5-6
Загальний обсяг годин / кредитів	120/4	120/4
Кількість змістовних модулів	3	3
Годин на аудиторне вивчення	45	12
Годин на самостійне вивчення	75	108
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» є розкриття особливості змісту планування, організації, проведення експериментального дослідження психіки, можливості обробки та інтерпретації експериментальних даних. Знання методів організації психологічного експерименту дозволяє цілеспрямовано будувати дослідницьку роботу психолога.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є

- ознайомлення студентів з історією розвитку експерименту в психології, місцем експериментальної психології в системі наукового знання, особливостями становлення експериментального методу в психології;
- формування знань про закономірності, умови, принципи застосування експериментального методу в психології;
- формування вмінь і навичок проведення валідного експериментального дослідження психіки;
- розвиток умінь і навичок правильно і науково обґрунтовано пояснювати психологічні факти, ті або інші прояви особистості людини на основі експериментальних даних.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Експериментальна психологія» забезпечує набуття здобувачами освіти ряду *компетентностей*.

Компетентності, що формуються:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій та психологічні прилади для вирішування професійних завдань з психодіагностики та психокорекції психоемоційних станів, узгодженості психічних процесів та регуляції поведінки.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

Після вивчення курсу «Експериментальна психологія» студенти повинні **знати:**

- особливості становлення експериментального методу в психології, а також проблеми і перспективи експерименту в сучасній психології;
- сутність експерименту як засобу пізнання психічної реальності;
- типи експериментів і їх особливості;
- основні етапи експериментального дослідження психіки;
- види змінних, їх контроль у психологічному експерименті;
- психологічні шкали і можливості їх застосування у критерії якості виміру змінних;
- види гіпотез, можливості їх перевірки в експерименті;
- особливості планування психологічного експерименту;
- стратегії відбору досліджуваних у репрезентативні вибірки;
- можливості кореляційного підходу в психологічних дослідженнях.

вміти:

- застосовувати експериментальний метод у дослідженні психічної реальності;
- формувати “правильні” гіпотези щодо причинно-наслідкових зв'язків між фактами;
- складати програму експерименту;

- реалізувати експериментальну програму від інструктажу і мотивування досліджуваних до реєстрації результатів і постекспериментальної бесіди з учасниками процедури;
- на основі процедури аналізу отриманих результатів формувати висновок про підтвердження чи відкидання гіпотези, а також готувати відповідний науковий звіт;
- аналізувати наукові звіти про проведені експериментальні дослідження психіки з метою визначення об'єктивності, надійності і валідності отриманих результатів.

володіти:

- постановкою експериментальних і статистичних гіпотез;
- вмінням визначати залежну та незалежну змінну;
- навичками проведення математико-статистичної обробки даних;
- навичками проведення оцінки достовірності відмінностей, кореляційного аналізу.

4. Зміст програми навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до експериментальної психології

Тема 1. Предмет і завдання експериментальної психології. Загальнонаукові методи дослідницької роботи

Місце експериментальної психології в системі наук. Визначення експериментальної психології. Предмет і завдання експериментальної психології. Розвиток ідей і гіпотез в експериментальній психології. Поняття про методологію, метод, методіку. Система психологічних методів. Класифікація методів психологічного дослідження (теоретичні, емпіричні, статистичні). Порівняльна характеристика загальнонаукових дослідницьких методів: спостереження, вимір і експеримент. Принципи наукового дослідження психіки: загальні та спеціальні.

Література [2, 8, 9, 10, 18]

Тема 2. Історія розвитку експериментальної психології

Розвиток та становлення експериментальної психології. Успіхи нейрофізіології в ХХ ст. Психофізика. Психофізіологія відчуттів (Г. Фехнер, Г. Гельмгольц та ін.). Біхевіоризм і експериментальна психологія. Розвиток експериментальної психології. Вплив гештальтпсихології на розвиток експериментальної психології. З. Фрейд і його вплив на експериментальну психологію. Розвиток вітчизняної експериментальної психології. Різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури (Л.С.Виготський, Г. С. Костюк, О. М. Леонт'єв, С. Д. Максименко, С. Л. Рубінштейн та ін.). Експериментальна психологія на сучасному етапі: предмет і завдання. Тенденції розвитку й основні проблеми експериментального методу в психології.

Література [2, 8, 9, 10, 18]

Тема 3. Типи експериментів у психології

Типологія експерименту: залежно від можливості реалізації на практиці (реальний та уявний), залежно від місця проведення (лабораторний та природний), залежно від ступеня розробки проблеми (пошуковий; критичний; демонстраційний; експеримент, що уточнює; експеримент, що відтворює), за характером дій дослідника (констатуючий і формуючий). Експеримент —ex-postfacto—. Штучний експеримент. Експерименти, які дублюють реальний світ. Експерименти з використанням нееквівалентних груп досліджуваних. Експерименти з одним досліджуваним. Груповий експеримент. Міжгруповий експеримент. Кросіндивідуальний експеримент. Бівалентний експеримент. Багаторівневий експеримент. Ідеальний, чистий, безкінечний експерименти. Експеримент

повного збігу. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки. Основні типи квазіексперименту. Формуючий експеримент як квазіекспериментальне дослідження психіки.

Література [3, 5, 6, 8, 9, 10]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Проблема вибірки в експерименті, його організація

Тема 4. Стратегії формування вибірки

Генеральна сукупність і експериментальна вибірка. Репрезентативність вибірки. Стратегії відбору досліджуваних в експериментальну вибірку. Випадковий розподіл, або відбір. Попарна стратегія. Підбір максимально схожих індивідів. Підбір однорідних груп. Переваги експерименту з великою кількістю досліджуваних.

Література [3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12]

Тема 5. Особливості досліджуваних при проведенні експерименту

Експериментальне спілкування. Експериментатор: його особистість і діяльність. Досліджуваний: його діяльність в експерименті. Особистість досліджуваного й ситуація психологічного експерименту. Артефакти в експериментальному дослідженні. Ефекти послідовності. Етичні принципи проведення дослідження.

Література [3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 20]

Тема 6. Надійність і валідність експериментального дослідження

Критерії надійності і валідності психологічного експерименту. Зовнішня валідність і внутрішня валідність. Операційна валідність. Умови досягнення надійності і валідності психологічного експерименту. Джерела порушення валідності. Основні фактори, що знижують валідність експерименту (фактори часу, завдання, суб'єктивний фактор).

Література [3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 20]

Тема 7. Гіпотези в структурі психологічного дослідження

Система гіпотез в експериментальному дослідженні. Експериментальна гіпотеза та її особливості. Проблема реконструкції психологічної реальності при перевірці гіпотези. Рівні гіпотез: теоретичний, емпіричний, статистичний. Взаємозв'язки між незалежними і залежними змінними і гіпотетичні конструкти як інтерпретаційні компоненти психологічних гіпотез. Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез. Джерела гіпотез: гіпотези індуктивні й дедуктивні. Види гіпотез (причинно-наслідкові, функціональної залежності та ін.). Вимоги до формулювання гіпотез. Основні ознаки правильної гіпотези. Види експериментальних гіпотез (за Р. Готтсданкером). Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза. Експериментальні і статистичні гіпотези. Гіпотези про відмінність і подібність. Нуль-гіпотеза. Асиметрія висновків при перевірці нуль-гіпотези.

Література [13, 15, 16, 19, 20, 21]

Тема 8. Змінні в психології. Вимір змінних

Вимір змінних. Поняття змінної в психологічному дослідженні. Види змінних. Незалежні змінні та їх види. Залежні змінні та їх характеристики. Проміжні змінні та їх особливості. Змінні, що контролюються. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними. Психологічні шкали (за С. Стівенсом). Номінальна шкала. Шкала порядку. Шкала інтервалів. Шкала пропорцій. Основні характеристики шкал. Умови застосування шкал.

Ефект послідовності при маніпулюванні незалежною змінною. Експериментальний контроль змінних у психологічному дослідженні.

Література [13, 15, 16, 19, 20, 21]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Структура експериментального психологічного дослідження, його планування та проведення. Аналіз та представлення результатів

Тема 9. Етапи експериментального дослідження психіки

Характеристика етапів психологічного експерименту. Практика експериментування і можливі методологічні помилки. Планування експерименту. Закон економії доводів. Вибір методів отримання даних. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних. Обробка і узагальнення результатів експериментального дослідження. Якісна і кількісна обробка результатів експериментування. Проблема інтерпретації результатів експериментального дослідження психіки.

Література [3, 5, 6, 7, 10, 11, 12]

Тема 10. Контроль в експериментальному дослідженні

Контроль розбіжностей. Наукові висновки. Типи контролю. Константність умов проведення експерименту. Контроль змінних у психологічному експерименті. Контроль незалежної змінної. Контроль зовнішніх змінних. Суб'єктивні змінні. Експериментальні парадигми і методи контролю. Статистичний аналіз. Експериментальна та контрольна групи. Проблеми контролю.

Література [3, 5, 6, 7, 10, 11, 12]

Тема 11. Плани експериментального дослідження

Поняття про планування психологічного експерименту. Умови і форми планування. Типи планування. Змістове і формальне планування. План як експериментальна схема варіювання умов незалежної змінної. Простий план і його різновиди. План з попереднім і підсумковим тестуванням та умови його використання. План з підсумковим тестуванням. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного. Інтраіндивідуальні, міжгрупові та кросіндивідуальні плани. Гомогенні та гетерогенні експериментальні схеми.

Література [13, 15, 18, 20, 21]

Тема 12. Спеціальні методи планування експериментального дослідження

Планування кореляційного дослідження. Типи кореляційного дослідження. Порівняння двох груп. Дослідження однієї групи. Лонгітюдне кореляційне дослідження. Дослідження еквівалентних груп. Планування багатомірного кореляційного дослідження. Артефакти в кореляційному дослідженні. Контроль в кореляційному дослідженні. Планування факторного експерименту. Вимір взаємодії. Види взаємодії. Мета факторного експерименту. Складні факторні плани. Підтверджуючий факторний аналіз. Функціональні плани.

Література [10, 13, 15, 18, 20, 21]

Тема 13. Аналіз та інтерпретація результатів експериментів

Особливості обробки результатів експериментального дослідження в психології. Кількісна і якісна обробка. Визначення стандартного відхилення генеральної сукупності. Частотний розподіл. Сила зв'язку між незалежною та залежною змінними. Т-критерій. Однофакторний дисперсійний аналіз. Двофакторний дисперсійний аналіз. Коефіцієнт кореляції. Поняття про інтерпретацію результатів експерименту. Складові інтерпретації експериментальних результатів. Рівні інтерпретації: змістовий і формальний.

Тема 14. Узагальнення та представлення результатів експериментальних досліджень

Проблема узагальнення результатів дослідження. Типові помилки узагальнення експериментальних даних. Вимоги до складання звіту про результати експериментального дослідження психіки. Складові звіту. Аналіз звітів експериментального дослідження психіки (за статтями в наукових виданнях).

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												Форма контролю
	денна форма						Заочна форма						
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі					
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	ін д	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до експериментальної психології													
Тема 1. Предмет і завдання експериментальної психології. Загальнонаукові методи дослідницької роботи	7	2				5	9	2				7	У
Тема 2. Історія розвитку експериментальної психології	7	2				5	7					7	У, ПК
Тема 3. Типи експериментів у психології	7	2				5	7					7	У, ПК
Разом за змістовим модулем 1	21	6				15	23	2				21	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Проблема вибірки в експерименті, його організація													
Тема 4. Стратегії формування вибірки	7	2				5	7					7	У
Тема 5. Особливості досліджуваних при проведенні	9	2		2		5	7					7	У

експерименту													
Тема 6. Надійність і валідність експериментального дослідження	7	2				5	7					7	У, ПК
Тема 7. Гіпотези в структурі психологічного дослідження	9	2		2		5	9	2				7	ПК
Тема 8. Змінні в психології. Вимір змінних	10	2		2		6	9	2				7	КР
Разом за змістовим модулем 2	42	10		6		26	39	4				35	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Структура експериментального психологічного дослідження, його планування та проведення. Аналіз та представлення результатів													
Тема 9. Етапи експериментального дослідження психіки	8	2				6	7					7	У, ПК
Тема 10. Контроль в експериментальному дослідженні	10	2		2		6	9					9	ПК
Тема 11. Плани експериментального дослідження	10	2		2		6	11	2				9	У
Тема 12. Спеціальні методи планування експериментального дослідження	9	2		2		5	9					9	У, ПК
Тема 13. Аналіз та інтерпретація результатів експериментів	11	2		3		6	11	2				9	ПК
Тема 14. Узагальнення та представлення результатів експериментальних досліджень	9	2		2		5	11	2				9	КР
Разом за змістовим модулем 3	57	12		11		34	58	6				52	
Всього	120	28		17		75	120	12				108	

Форми контролю: усне опитування – У
контрольні роботи – КР

перевірка конспектів – ПК
тестування – Т

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Предмет і завдання експериментальної психології. Загальнонаукові методи дослідницької роботи	2	2	
2	Історія розвитку експериментальної психології	2		
3	Типи експериментів у психології	2		
4	Стратегії формування вибірки	2		
5	Особливості досліджуваних при проведенні експерименту	2		
6	Надійність і валідність експериментального дослідження	2		
7	Гіпотези в структурі психологічного дослідження	2	2	
8	Змінні в психології. Вимір змінних	2	2	
9	Етапи експериментального дослідження психіки	2		
10	Контроль в експериментальному дослідженні	2		
11	Плани експериментального дослідження	2	2	
12	Спеціальні методи планування експериментального дослідження	2		
13	Аналіз та інтерпретація результатів експериментів	2	2	
14	Узагальнення та представлення результатів експериментальних досліджень	2	2	
Усього годин		14	12	

7. Теми семінарських занять (не передбачено)

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Побудова первинної форми теста (опитувальника)	2		4
2	Первинна обробка і аналіз тестових завдань	2		4
3	Стандартизація шкал теста	2		3
4	Перевірка валідності теста	2		4
5	Анкетування та його застосування в психології	2		3
6	Планування експериментального дослідження	2		4
7	Експериментальна дослідження індивідуальних особливостей уяви	2		4
8	Обробка та інтерпретація даних експерименту	2		4
Усього годин		16		30

9. Теми лабораторних занять (не передбачено)

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Структура наукового дослідження психіки	2	1	
2	Класифікація методів дослідження психіки		1	
3	Місце експерименту в системі методів наукового дослідження психіки	2	2	
4	Предмет і завдання експериментальної психології		1	
5	Витоки експериментальної психології		1	
6	Становлення експериментального методу в психології		1	
7	Особливості сучасного етапу експериментальної психології		1	
8	Проблеми експериментального дослідження психіки		1	
9	Комунікативні артефакти в експериментальному дослідженні психіки		1	
10	Переваги експерименту як методу психології		1	
11	Перспективи експериментального методу в сучасній психології		1	
12	Експеримент як засіб пізнання психіки людини	2	2	2
13	Структура експерименту	2	1	
14	Специфіка експерименту в психології	2	2	2
15	Принципи експериментального дослідження психіки		1	
16	Основні відмінності експериментування і спостереження		1	
17	Типи експериментів та їх характеристика	2	1	
18	Лабораторний експеримент: специфіка і доцільність застосування	2	1	2
19	Природний експеримент у психології	2	2	2
20	Констатуючий експеримент у психології	2	1	
21	Формуючий експеримент у психології		1	
22	Квазіексперимент як метод психологічного дослідження	2	1	
23	Проблема валідності квазіекспериментального дослідження психіки		1	2
24	Експеримент "ex-post-facto" як квазіекспериментальне дослідження психіки	2	1	
25	Гіпотеза в структурі психологічного дослідження. Рівні гіпотез	2	1	2
26	Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза в психологічному експерименті	2	1	
27	Вимоги до формулювання гіпотези		1	
28	Статистичні гіпотези		1	
29	Спрямовані і неспрямовані гіпотези		1	
30	Нуль-гіпотеза і значущі результати дослідження. Рівні значущості в психології		1	
31	Умови відхилення нуль-гіпотези		1	
32	Помилки першого і другого роду при прийнятті статистичного рішення	3	2	2
33	Поняття про змінну в психологічному експерименті	2	1	2
34	Види змінних при перевірці гіпотези	2	1	

35	Незалежна змінна: зміст та особливості прояву		1	
36	Залежна змінна: зміст та особливості прояву		1	
37	Проміжні змінні		1	
38	Зовнішні змінні		1	
39	Змінні і експериментальний контроль.	2	2	2
40	Проблема змішування змінних і можливості її розв'язання		1	
41	Ефекти послідовності при маніпулюванні змінними і засоби їх розв'язання	2	1	
42	Вимір змінних у психології	2	1	
43	Поняття про шкали в психології		1	
44	Номінальна шкала		1	
45	Рангова шкала		1	
46	Шкала інтервалів і її характеристика	2	1	
47	Шкала пропорцій і її характеристика	2	2	2
48	Методики виміру змінних. Психодіагностичні методики при реалізації експериментального методу		2	2
49	Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність		1	
50	Мисленнєвий і реальний експерименти		1	
51	Ідеальний експеримент		1	
52	Нескінченний експеримент		1	
53	Експеримент повної відповідності		1	
54	Мисленнєвий експеримент і валідність експерименту		1	
55	Види валідності		1	
56	Внутрішня валідність (надійність) експерименту	2	1	
57	Зовнішня валідність експерименту	2	1	
58	Фактори, що загрожують валідності психологічного експерименту		1	
59	Вибірка і генеральна сукупність		2	
60	Характеристики вибірки: міри центральної тенденції		2	2
61	Міри мінливості як характеристики вибірки		1	
62	Репрезентативність вибірки і умови її досягнення		1	
63	Загальна характеристика стратегій підбору досліджуваних у вибірку		1	2
64	Техніка рандомізації	2	1	
65	Стратометричний відбір до вибірки		1	
66	Метод попарного відбору до експериментальної та контрольної групи		1	
67	Використання природних груп у експериментальному дослідженні психіки і проблема валідності експерименту		1	
68	Основні етапи експериментального дослідження психіки		1	
69	Характеристика теоретичного етапу експериментального дослідження психіки.	2	2	
70	Характеристика підготовчого етапу експериментального дослідження психіки	2	2	
71	Планування експерименту. Плани дослідження	2	2	
72	Прості експериментальні плани		1	

73	Факторні плани і їх характеристика	2	1	
74	Практика експериментування і можливі методологічні помилки		1	
75	Поняття про інтерпретацію експериментальних даних. Складові інтерпретації	2	2	
76	Якісна і кількісна обробка даних експериментального дослідження	2	1	
77	Статистична обробка даних	2	1	
78	Можливості аналізу латентних закономірностей експериментальних даних		1	
79	Проблема інтерпретація експериментальних даних		1	2
80	Форми інтерпретація даних психологічного експерименту		1	
81	Узагальнення експериментальних даних і його види	2	2	
82	Можливі помилки під час узагальнення експериментальних даних	2	1	2
83	Експериментальний контроль і валідність експерименту		1	
84	Кореляційний підхід у психологічних дослідженнях	2	1	
85	Контроль валідності в кореляційному дослідженні психіки	2	1	
86	Особливості підбору груп у кореляційному дослідженні		2	
87	Міри зв'язку і міри відмінностей в емпіричному дослідженні		3	
88	Експеримент у соціальній психології	2	1	
89	Експеримент у віковій та педагогічній психології	2	1	
	Усього годин	75	108	30

11. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання (не передбачено)

12. Методи навчання:

Загальні:

1. **Словесні** методи навчання: евристична бесіда; акроматичне пояснення (індукція, дедукція, традукція), розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником.
2. **Наочні** методи навчання: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
3. **Практичні** методи навчання: вправи, практичні й дослідні роботи.
4. **Активні** методи навчання: дискусія, cooperative learning, імітаційно-діяльнісні ігри, психодрама, кейс-стаді (метод ситуацій).
5. **Методи інформаційно-телекомунікаційних технологій:** LMS (Learning Management System) програмні додатки для адміністрування навчальних курсів в рамках дистанційного навчання (Classroom, Prometheus, Quizlet, Udemy, EdX, Coursera, Brainly, Khan Academy, СК-12). WhatsApp, Viber, Telegram.

За характером пізнавальної діяльності:

- 1) *пояснювально-ілюстративний* (інформаційно-рецептивний) метод: викладач організує сприймання та усвідомлення учнями інформації, а студенти здійснюють сприймання (рецепцію), осмислення і запам'ятовування її;
- 2) *репродуктивний*: викладач дає завдання, у процесі виконання якого студенти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

3) *проблемного виконання*: викладач формулює проблему і вирішує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студентам подається своєрідний еталон творчого мислення);

4) *частково-пошуковий* (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів);

5) *дослідницький*: викладач ставить перед студентами проблему, і ті вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

ПРН 1 – навчальна дискусія; робота в малих групах, «займи позицію»;

ПРН 2 - лекція, навчальна дискусія, інструктаж; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь»; презентація;

ПРН 5 – лекція, проблемне навчання, портфоліо; робота в малих групах; демонстрація, презентація;

ПРН 6 – індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», рольова гра, імітація, «ток-шоу»;

дерево рішень, асоціативний куш, таблиця «З-Х-Д», тричастинний щоденник, есе;

ПРН 7 – метод проектів; моделювання; «коло ідей», дискусія; проблемний виклад; дослідницький;

ПРН 8 – «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь», «мікрофон», рольова гра, імітація, «ажурна пилка», «ток-шоу».

13. Методи контролю

- оцінка вирішення типових завдань;
- критерійно-орієнтовані тести по окремих розділах дисципліни і дисципліні в цілому;
- письмові контрольні роботи;
- усне опитування під час занять;
- дистанційний контроль;
- підсумковий тест/екзамен.

14. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота														Підсумковий тест (екзамен)	Сума балів			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	КР	T9	T10	T11	T12	T13	T14	40	100		
Поточний контроль																		
				3		3	4	10		2	2	2	2	2				
Контроль самостійної роботи																		
2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2				

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

90–100	A	відмінно	зараховано
83–89	B	добре	
75–82	C		
68–74	D	задовільно	
60–67	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90–100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань.

Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни і професії, яку вони набувають, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмного матеріалу. Відмінному рівню відповідає правильна й вичерпна відповідь на поставлене питання, в якій студент показав усебічне системне знання програмного матеріалу; засвоєння основної та додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, вивчення яких передбачено програмами дисциплін; уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83–89	B
	75–82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка «дуже добре» (83–89 балів, B) – вище середнього рівня з кількома помилками – виставляється студентам, які повністю опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою. Оцінка «добре» виставляється студентам, які показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання;

Оцінка «добре» (75–82 бали, C) – виставляється студентам, які опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; таким чином, робота студентами виконана, але з певною кількістю помилок.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68–74	D

	60–67	E
--	-------	---

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

Оцінка «задовільно» (68–74 бали, D) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але зі значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою. Задовільному рівню відповідає у цілому правильна відповідь на поставлене запитання (завдання), якщо студент показав достатній рівень знань з основного програмного матеріалу, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарата, показав недостатні знання літературних джерел. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили на екзамені помилки при виконанні екзаменаційних завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання.

Оцінка «достатньо» (60–67 балів, E) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35–59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0–34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

15. Форми поточного та підсумкового контролю успішності навчання.

Форми поточного контролю: усне опитування, письмове опитування.

Форма підсумкового контролю: контрольна робота, іспит.

Перелік екзаменаційних питань

1. Принципи та структура наукового дослідження психіки.
2. Розвиток та становлення експериментальної психології.
3. Експериментальна психологія на сучасному етапі розвитку: предмет і завдання.
4. Основні проблеми експериментального методу в психології.
5. Особливості експерименту у віковій, педагогічній, соціальній психології та інших галузях психологічної науки.
6. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки.
7. Критерії надійності і валідності психологічного експерименту.
8. Генеральна сукупність і експериментальна вибірка.
9. Стратегії відбору досліджуваних в експериментальну вибірку.
10. Експериментатор: його особистість і діяльність.
11. Етичні принципи проведення дослідження.
12. Система гіпотез в експериментальному дослідженні.

13. Види гіпотез. Вимоги до формулювання гіпотез.
14. Етапи експериментального дослідження психіки
15. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних.
16. Обробка і узагальнення результатів експериментального дослідження.
17. Поняття змінної в психологічному дослідженні.
18. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними.
19. Вимір у психології. Психологічні шкали.
20. Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність.
21. Планування психологічного експерименту. Види планів.
22. Планування кореляційного дослідження.
23. Типи кореляційного дослідження.
24. Артефакти в кореляційному дослідженні.
25. Особливості проведення формуючого експерименту.
26. Складові інтерпретації експериментальних результатів.
27. Узагальнення та представлення результатів експериментальних досліджень.
28. Класифікація методів дослідження психіки.
29. Місце експерименту в системі методів наукового дослідження психіки.
30. Витоки експериментальної психології.
31. Комунікативні артефакти в експериментальному дослідженні психіки.
32. Переваги експерименту як методу психології.
33. Перспективи експериментального методу в сучасній психології.
34. Структура експерименту.
35. Специфіка експерименту в психології.
36. Принципи експериментального дослідження психіки.
37. Основні відмінності експериментування і спостереження.
38. Типи експериментів та їх характеристика.
39. Лабораторний експеримент: специфіка і доцільність застосування.
40. Природний експеримент у психології.
41. Констатуючий експеримент у психології.
42. Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза в психологічному експерименті
43. Статистичні гіпотези.
44. Спрямовані і неспрямовані гіпотези.
45. Нуль-гіпотеза і значущі результати дослідження. Рівні значущості в психології.
46. Умови відхилення нуль-гіпотези.
47. Помилки першого і другого роду при прийнятті статистичного рішення.
48. Незалежна змінна: зміст та особливості прояву.
49. Залежна змінна: зміст та особливості прояву.
50. Проблема змішування змінних і можливості її розв'язання.
51. Вимір змінних у психології.
52. Шкала інтервалів і її характеристика.
53. Шкала пропорцій і її характеристика.
54. Методики виміру змінних.
55. Психодіагностичні методики при реалізації експериментального методу.
56. Репрезентативність вибірки і умови її досягнення.
57. Техніка рандомізації.
58. Характеристика теоретичного етапу експериментального дослідження психіки.
59. Характеристика підготовчого етапу експериментального дослідження психіки.
60. Якісна і кількісна обробка даних експериментального дослідження.

16. Методичне забезпечення

- 1) навчальна програма дисципліни;
- 2) робоча навчальна програма дисципліни;

- 3) комплексна контрольна робота;
- 4) екзаменаційні матеріали;
- 5) конспекти лекцій;
- 6) інформаційно-методичне забезпечення практичних та семінарських занять;
- 7) інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів.

17. Рекомендована література

Основна

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. — СПб.: Питер, 2001. — 688 с.
2. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. — К.: МАУП, 2003. — 120 с.
3. Ганзен В. А., Балин В. Д. Теория и методология психологического исследования: Практ.руководство. — СПб.: СПбГУ, 1991.
4. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. — М.: Прогресс, 1976.
5. Горбунова В.В. Стратегії та плани експериментального дослідження // Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. — К.: Професіонал, 2007. С. 105-129.
6. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. — М.: Изд-во МГУ, 1982. 464 с.
7. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. — М.: ИП РАН, 1994. — 164 с.
8. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. — СПб.: Питер, 2000. — 286 с.
9. История становления и развития экспериментально- психологических исследований в России: Сб. науч. тр. / Под ред. Б. Ф. Ломова, Е. А. Будиловой, В. А. Кольцовой. — М.:Наука, 1990. — 216 с.
10. Корнилова Т. В. Введение в психологический эксперимент. — М.: Изд-во МГУ; Изд-во ЧеРо, 2001. — 256 с.
11. Корнилова Т.В. Класифікація експериментальних планів // Корнилова Т.В.Експериментальна психологія: Теорія і методи: учебник для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2002. - С. 192-214.
12. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. — СПб.: Соц.-психол. центр, 1996. — 392 с.
13. Методы исследования в психологии: квазиэксперимент / Под ред. Т. В. Корниловой. — М.: Форум; ИНФРА-М; Прогресс, 1998. — 296 с.
14. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. - СПб.: Речь, 2004. - С. 162–178.
15. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А. А.Крылова, С. А. Маничева. — СПб.: Питер, 2000. — 560 с.
16. Роговин М. С. Психологическое исследование. — Ярославль, Изд- во ЯрГУ, 1979. 66 с.
17. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. — СПб.: ООО Речь, 2002. — 350 с.
18. Солсо Р. Л., Маклин М. К. Экспериментальная психология. — СПб., 2003. — 272 с.
19. Хикс Ч. Основные принципы планирования эксперимента. — М.: Мир, 1967. — 406 с.
20. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. —К.: Знання-Прес, 2002. — 295 с.

21. Экспериментальная психология: Практикум: Учебное пособие для вузов / Т.Г. Богданова, Ю.Б. Гиппенрейтер, Е.Л. Григоренко и др.; под ред. С.Д. Смирнова, Т.В.Корниловой. - М.: Аспект Пресс, 2002. - 383 с.

Допоміжна

1. Андреева Г. М. Методологические проблемы экспериментального метода в социальных науках (вступительная статья) // Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. - СПб: —Социально-психологический центр,1996. - С. 5-26.
2. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер, 2000. — 528с
3. Бьюль А., Цефель Р. ЗРББ: искусство обработки информации. — Спб.: ООО СофтЮП,2001. — 608 с.
4. Горбунова В. В. Експериментальна психологія: навчальна робоча програма курсу. - Житомир, ЖДУ імені Івана Франка, 2005. - 35 с.
5. Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. - 3-е изд. - СПб.:Питер, 2004. - 558 с.
6. Интерпретация и анализ данных в социологических исследованиях / Под ред. В. Г.Андренкова, Ю. Н. Толстой. — М.: Наука, 1987. — 255 с.
7. Климчук В.О. Математичні методи у психології. К.: Освіта України, 2009. С. 83-106.
8. Климчук В.О. Математичні методи у психології. Навчальний посібник для студентів психологічних спеціальностей. К.: Освіта України, 2009. – С. 79-80, 85-88.
9. Корнилова Т. В. О проблеме реструктурирования базовых курсов по психологии (например „Введения в психологический эксперимент“) // Психол. журн. - 2000. - Т. 2і. -№1. - С. 6 - 12.
10. Мартин Д. Психологические эксперименты. - СПб.: ЕВРОЗНАК, 2002. - 480 с.
11. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі: У 2 т. — К.: Форум, 2002. — Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. — 319 с. 15.
12. Методики диагностики психических состояний и анализа деятельности человека / Под ред. Л. Г. Дикой. — М.: ИП РАН, 1994.
13. Методики социально-психологического исследования личности и малых групп / Под ред. А. Л. Журавлева, Е. В. Журавлевой. — М.: ИП РАН, 1995.
14. Поппер К. Логика и рост научного знания. — М.: Прогресс, 1984. — 605 с.
15. Психологическая диагностика / Под ред. К. М. Гуревича, Е. М. Борисовой — М.: Изд-во УРАО, 2001. — 302 с.
16. Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресс, Ж. Пиаже. — М.: Прогресс, 1966-1978. — Вып. 1-9.